

Taal op het mbo: werken aan een taalbasis

In het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) wordt hard gewerkt om studenten klaar te stomen voor het examen Nederlands. Toch beschikt een derde van de mbo-studenten over een lage (schriftelijke) taalvaardigheid (Broekhof & van Velzen 2016). Daarnaast blijken de studenten die doorstromen naar het hbo onvoldoende vaardig te zijn in begrijpend lezen en zakelijk schrijven. Hierdoor keert ruim 20% van de doorstromers na één jaar niet terug in het hoger onderwijs (Kennisrotonde 2017).

Docenten op het mbo ervaren het als een probleem dat ze vooral bezig zijn met methodes die uit moeten. Deze zijn vaak ook erg gericht op *teaching to the test*. Daarnaast is het op het mbo de vraag in hoeverre het zin heeft om weer lesstof op te pakken die ook al eens in het basis- en voortgezet onderwijs behandeld is. Mbo-studenten zijn ook niet erg gemotiveerd voor het vak Nederlands, omdat ze naar het mbo komen om een beroep te leren. Voor docenten is het daarom een uitdaging om het vak Nederlands op het mbo zinvol en effectief te maken.

Het doel van ons taal- en leesonderwijs is dat studenten intrinsiek gemotiveerde, zelfstandige taalgebruikers worden die in staat zijn om taal te gebruiken in functionele situaties en daaraan ook plezier kunnen beleven (vrij naar Houtveen, Brokamp & Smits 2012). Of dat doel bereikt wordt met het huidige aanbod en de vele toetsen, is maar de vraag.

We willen dat onze lessen zinvol en effectief zijn en dat onze studenten iets leren. Smits & van Koeven (2016) leggen uit dat dit leren uit drie componenten bestaat:

1. er ontstaan rijke verbindingen;
2. kennis is duurzaam;
3. transfer kan optreden.

Dit werkelijk leren wordt niet bereikt door gefragmenteerd onderwijs, waarbij alle onderwerpen uit elkaar getrokken worden en waarbij teksten en fragmenten inhoudelijk niets met elkaar te maken hebben. Op het mbo wordt dat helaas wel vaak gedaan. Ook de taalmethodes zijn meestal op die manier ingericht. Hierdoor ontbreekt er context en wordt het moeilijk om informatie te onthouden. Onze hersenen zijn er namelijk niet op ingericht om losse feitjes te onthouden, maar onthouden informatie wanneer er contextgericht gewerkt wordt. Op die manier kunnen er rijke verbindingen in de hersenen ontstaan, wat leidt tot duurzame veranderingen in het langetermijngeheugen. Bovendien wordt transfer mogelijk. Dat kan onder andere bereikt worden door te lezen en te schrijven rond betekenisvolle contexten, waardoor studenten een taalbasis ontwikkelen.

Binnen de master '*Educational Needs*' (leerroute '*remedial teacher*') heb ik op het mbo twee praktijkonderzoeken uitgevoerd die erop gericht zijn om de taalbasis te vergroten. Bij het eerste onderzoek is een start gemaakt met vrij lezen in het mbo. Het inzetten van vrij lezen is kwetsbaar. Een docent moet op zoek gaan naar een werkwijze die past bij zijn studenten en zijn persoonlijke competenties.

Bij het tweede onderzoek hebben studenten gewerkt met teksten rond een bepaalde context om rijke verbindingen te kunnen creëren. Ik heb daarbij gebruikgemaakt van een verzameling teksten waarin dezelfde begrippen steeds terugkomen (Jager-Adams 2010-2011). Ik wilde nagaan of deze aanpakken het taal- en leesonderwijs aantrekkelijker maken, zodat studenten zich meer gemotiveerd voelen.

Ten tijde van het eerste onderzoek waren in ons ROC nog geen boeken voorhanden. Daarom heb ik zelf een boek gekozen om mee te werken (*Een weeffout in onze sterren* van John Green). Ik heb over het boek verteld, we hebben een filmpje bekeken en samen een hoofdstuk gelezen. Daar gingen we dan weer over in gesprek. Ik ondervond dat de meeste studenten het heerlijk vonden om een half uurtje te lezen in de les. Ook

de boekgesprekken leverden positieve reacties op. Deze verkenning heeft zeker gevolgen gehad. Inmiddels is er een boekenkast op school en elke les wordt nu gestart met een half uurtje vrij lezen. Studenten kiezen hierbij zelf een boek, omdat dit hun betrokkenheid vergroot (Guthrie e.a. 2012). Weten ze niet wat ze moeten kiezen, dan help ik ze daarbij. Als docent ben ik rolmodel en lees ik ook. Het starten van de les met een half uurtje lezen, werkt rustgevend. Voor sommige studenten is het even wennen, maar uiteindelijk is iedereen aan het lezen. Studenten zitten verspreid door het lokaal, lekker onderuit op hun stoel en duiken in hun boek. Sommige studenten vinden het zo prettig dat ze het liefst de hele les door zouden lezen. Inmiddels zijn we twee periodes aan het lezen en dat gaat prima. In eerste instantie zijn er altijd wat studenten die tegensputteren, maar goed voorbeeld doet meestal goed volgen. Ook mijn modelgedrag als docent werkt motiverend. Over de effecten kan ik nog weinig zeggen. Ik heb tot nu vooral gezocht naar de juiste aanpak.

In het tweede onderzoek is gewerkt met teksten en fragmenten rond een context. Door langere tijd te werken met betekenisvolle thema's en daarover te lezen en in gesprek te gaan, vergroten studenten hun taalbasis (Allington & Gabriel 2012; Hirsch 2003). Ik heb gewerkt met het thema 'diversiteit'. Dat is actueel, breed en wordt ook behandeld bij 'Burgerschap'. De studenten hebben teksten over het thema gelezen en bij wijze van *scaffold* filmpjes gekeken. Ze voerden betekenisvolle opdrachten uit, waarbij ze bijvoorbeeld brieven of artikelen schreven rond diversiteit. Daarnaast zoomden we in op examenvoorbereiding.

Het taalonderwijs in het mbo is sterk gericht op examens en dat is noch voor docenten, noch voor studenten motiverend. Uit dit praktijkonderzoek blijkt dat we het taalonderwijs ook in het beroepsonderwijs heel anders kunnen vormgeven. Laten we daarom als mbo-docenten meer van deze kleine onderzoeken doen binnen onze lespraktijk en met elkaar delen wat werkt en wat niet. Op die manier kunnen we samen een visie ontwikkelen op goed, maar ook zinvol en effectief, taalonderwijs op het mbo.

Referenties

- Allington, R. & R. Gabriel (2012). "Every child, every day. Six elements of effective reading instruction". In: *Educational Leadership*, 69 (6), p. 10-15.
- Brokamp, S., A. Houtveen & A. Smits (2012). *Lezen, lezen, lezen! Achtergrond en evaluatie van het LeesInterventie-project voor Scholen met een Totaalaanpak (LIST)*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Green, J. (2014). *Een weeffout in onze sterren*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Guthrie, J., A. Wigfield & W. You (2012). 'Instructional contexts for engagement and achievement in reading'. In: S. Christenson, A. Reschly & C. Wylie. *Handbook of research on student engagement*. Boston: Springer, p. 601-634.

- Hirsch, E. (2003). "Reading comprehension requires knowledge of words and the world". In: *American Educator* 27 (1), p. 10-22.
- Jager-Adams, M. (2010-2011). "Advancing our students' language and literacy. The challenge of complex texts". In: *American Educator*, 34 (4), p. 3-11.
- Kennisrotonde. (2017). 'Welke invloed heeft taalvaardigheid op de doorstroom naar en studiesucces in het hbo van mbo'ers tot 25 jaar uit achterstandsgroepen?'. Den Haag: NRO, Kennisrotonde.
- Koeven, E. van (2018). Lezen in het mbo. De context van beroep en burgerschap biedt kansen. *Van twaalf tot achttien*. 28 (3), p. 26-28.
- Smits, A. & E. van Koeven (2016). "Denken over leren". Online raadpleegbaar op: <http://geletterdheidenschoolsucces.blogspot.nl/search?q=denken+over+leren>.